

FÖRETAGAROMBUDSMANNEN
Den Nya Valfärden
Box 5625
114 86 Stockholm
Tel 08-545 038 10
Fax 08-611 35 62
E-post: fo@dnv.se
Hemsida: www.dnv.se

Utredning
Datum: 2001-06-28
Ärendenr: FO-2001-006
Se även utredning

Samhall privatiserar för att slippa följa sina regler

Sammanfattning

Det statliga bolaget Samhall Dala, som bland annat tillverkade aluminiumakvarier, konkurrerade ut många svenska akvarieproducenter och ökade sina marknadsandelar. När Samhall Dala av Kontaktrådet inom Samhallkoncernen tillhölls att inte ta ytterligare marknadsandelar valde Samhall Dala att i stället sälja akvarieverksamheten till två av de anställda inom företaget. Så kunde den även fortsättningsvis starkt subventionerade verksamheten drivas vidare utan insyn och kontroll från Kontaktrådet.

Fallet

Conny Fyhr Mekaniska AB var på åttiotalet Sveriges ledande akvrietillverkare. 1986 köpte det statliga företaget Samhall Dala AB en av Conny Fyhrs konkurrenter som gått i konkurs. Samhall Dala lyckades snabbt ta marknadsandelar från Conny Fyhr och andra svenska producenter.

Enligt bolagsordningen ska Samhalls verksamhet bedrivas enligt "affärsmässiga principer och på marknads villkor, varvid skall iakttas att övrigt näringsliv inte utsätts för osund konkurrens." 1992 utarbetade Samhall ett policydokument (Policydokument nr 5) som närmare föreskriver hur Samhall skall agera på marknaden. Till exempel får Samhalls försäljningspris inte ".. underskrida det pris som med beaktande av samtliga relevanta förhållanden ... kan konstateras vara gällande marknadspris".

I policydokumentet sägs vidare att ett Samhallbolag inte bör ".. sträva efter att uppnå en marknadsdominerande ställning på något område och därigenom bli prisledande". Vidare regleras hur Samhall ska uppföra sig inom branscher med vikande marknader. I sådana fall måste "särskild försiktighet" iakttas vid prissättningen.

1994 anmälde Conny Fyhr Samhall Dala till det av Samhall inrättade Kontaktrådet, som har att övervaka hur Samhall följer sina instruktioner. Kontaktrådet bestod vid det laget av representanter från Handelskammarförbundet, Industriförbundet, Företagarnas Riksorganisation, Köpmannaförbundet och Samhallkoncernen. Enligt Conny Fyhrs anmälan hade Samhall Dala gjort sig skyldigt dels till

konkurrenssnedvridning genom underprissättning dels till att genom underprissättningen ha skapat sig en marknadsdominerande ställning.

Kontaktrådet undersökte saken och kom fram till att Samhall Dala inte gjort något fel.

Conny Fyhr Mekaniska AB gick allt sämre. Bolaget sa upp sina anställda. De flesta övriga inhemska tillverkare gick i konkurs. 1996 gjorde Conny Fyhr en ny anmälan till Kontaktrådet. Anklagelsepunkter var desamma som två år tidigare, nämligen underprissättning och marknadsdominans.

För att utreda anmälan denna gång anlät Kontaktrådet två utomstående konsulter.

Den ena konsulten kom bland annat fram till att Samhalls rabattflora skapade osäkerhet om vilka priser som egentligen tillämpades.

Den andra konsulten noterade "vissa brister i Samhall Dalas kalkyler beträffande efterkalkyler och specifikation för enhetens fasta och rörliga kostnader". Det betyder troligtvis att Samhall Dala inte hade sina kostnader klara för sig.

Konsulterna konstaterade vidare att Samhall Dala var den ledande tillverkaren av akvarier. Dess marknadsandel för aluminiumakvarier låg mellan 40 och 50 procent. Även om marknaden för aluminiumakvarier under nittiotalet varit vikande hade Samhall Dala sedan slutet av åttiotalet fördubblat sin produktion.

"Samhall Dala har... i enlighet med anmälarens påpekande väsentligt ökat sina marknadsandelar", fastslog Kontaktrådet. Detta bedömdes emellertid inte ha skett genom underprissättning eller på något annat olämpligt sätt. Kontaktrådet ansåg inte att det fanns någon giltig grund för Conny Fyhurs kritik.

Däremot framförde Kontaktrådet som sin "bestämda uppfattning" att Samhall Dalas marknadsandel beträffande akvarier låg nära en för Samhall icke tillåten marknadsdominans. Det var därför nödvändigt, sa Kontaktrådet, att "ändamålsenliga åtgärder omgående vidtas för att förvissa sig om att Samhall Dalas marknadsandel på den svenska akvariemarknaden inte fortsätter öka från nuvarande marknadsledande position till en obestridlig marknadsdominans".

Kontaktrådet krävde vidare att Samhall Dala snarast skulle avhjälpa de påtalade bristerna i kalkylsystemet.

Möjligen för att undslippa de krav som Kontaktrådet ställt sålde Samhall Dala år 1997 sin akvarieverksamhet till två anställda. Enligt en rapport från journalisthögskolan i Jönköping hävdade en av de nya ägarna att orsaken till avknoppningen var att verksamheten inte var lönsam. Ytterligare en anledning angavs vara att "det där ideliga bråket med den där Conny Fyhr var jobbigt helt enkelt".

Zooline i Dalarna AB, som det avknoppade Samhallbolaget heter,

har efter personalnedskärningar fortsatt tillverkningen av akvarier med maskiner som övertagits från Samhall Dala och i lokaler som upplåts av Samhall Dala. Zooline erhöll även fortsättningsvis kraftiga lönebidrag. De totala lönekostnaderna för (det förlängda) verksamhetsåret 1998 uppgick till 1 427 tkr. Lönebidraget var 1 121 tkr, alltså inte fullt 80 procent. Motsvarande siffror för 1999 var 1 846 tkr, 1 326 tkr respektive nästan 80 procent.

Zooline har numera en stark dominans på marknaden för aluminiumakvarier. I branschen förefaller det vara en vanlig uppfattning att Samhall stöttar Zoolines nuvarande akvarietillverkning.

Conny Fyhr Mekaniska AB har lagt ned verksamheten.

Företagarombudsmannens bedömning

Företagarombudsmannen är en privat grupp som inom ramen för Stiftelsen Den Nya Välfärden verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige.

Samhall Wasa AB är det bolag inom Samhallkoncernen som idag har bland annat Dalarna som ansvarsområde. I yttrande till Företagarombudsmannen skriver Wasa "att verksamheten såldes på helt affärsmässiga grunder". Wasa vill även "på det bestämdaste dementera" att Zooline skulle erhålla något som helst stöd från Samhall.

- Inom Samhallkoncernen är man uppenbarligen medveten om den risk för konkurrenssnedvridning som den omfattande statliga subventioneringen medför, konstaterar Företagarombudsmannen. Att Samhall utarbetat direktiv för att komma till rätta med problemet och skapat Kontaktrådet för att se till att direktiven följs är bra.

- Men om ett företag i koncernen inte vill följa reglerna utan i stället privatiserar en kritiserad verksamhet så att verksamheten kan fortsätta som tidigare med kraftiga subventioner, i detta fall motsvarande 80 procent av lönekostnaderna, men utan den kontroll och insyn som Samhall ålagt sig genom Kontaktrådet, då framstår både Samhalls direktiv och kontrollorgan som meningslösa, fortsätter Företagarombudsmannen.

- Fallet illustrerar hur goda regler som syftar till att skapa ett bra företagarklimat kan snedvridas eller till och med negligeras om de som är satta att tillämpa dem, i detta fall Samhall Dala, bestämmer sig för det. Samhall bör med kraft ingripa mot sådana interna regelbrott.

- Det är vidare anmärkningsvärt att arbetsförmedlingen i fallet Zooline ger maximalt bidrag till samtliga anställda med undantag för styrelsen samtidigt som arbetsförmedlingen bryter mot sin princip om att högst en femtedel av de anställda ska få lönebidrag - och

detta i ett företag som Samhalls Kontaktråd ansett vara så framgångsrikt att det varit på väg att uppnå otillåten marknadsdominans.

- Det kan finnas anledning att fundera över en annan organisation för Samhall, säger Företagarombudsmannen. I stället för att konkurrera med privata företag borde Samhall få en renodlad myndighetsroll som gick ut på att medverka till att privata företag anställer arbetshandikappade, finansera verksamheten och utöva tillsyn.

I Företagarombudsmannens behandling av ärendet deltog Clas Nordström, Monica Werenfels Röttorp, Tommy Adamsson, Edward Waller, Camille Forslund och Patrik Engellau.

Personer med nedsatt arbetsförmåga kan anställas med offentliga lönesubventioner såväl av det statliga företaget Samhall som av privata företag som erhåller lönebidrag via arbetsförmedlingen.

För anställda hos Samhall utgår inte reguljära lönebidrag, utan i stället "merkostnadsersättning" från staten. Under åren 1999 och 2000 motsvarade den merkostnadsersättning som Samhall erhöll 70 procent av koncernens totala personalkostnader.

Det lönebidrag som utgår till privata bolag för anställda med nedsatt arbetsförmåga bedöms person för person. Bidraget får uppgå till högst 80 procent av arbetsgivarens bidragsgrundande lönekostnad och lämnas i högst fyra år. Enligt av Företagarombudsmannen intervjuade personer på arbetsförmedlingen är det en allmän princip att privata bolag ska få lönebidrag för högst en femtedel av sina anställda.

[Se även pressmeddelande](#)